

Kritika „spenglerismu“

*Spenglerův pohrdavý názor na myšlení •
Vývoj myšlení: od realit k obrazům • Gabrielský princip •
Parazitující elementární bytosti • „Sukovatém“ mozku •
Spenglerismus a jeho překonání*

Spisovatel, o němž jsem zde mluvil posledně, by měl přimět k důkladnému zamyšlení právě ty, kdo se řadí k anthroposofickému hnutí. V Oswaldu Spenglerovi totiž vidíte osobnost, která vědecky ovládá nesmírné množství z toho, co se dnes ovládat dá. Můžeme přímo říci, že Spengler naprosto ovládá různé myšlenky, které si civilizované lidstvo osvojilo během posledních staletí. Můžeme se na něj skutečně dívat jako na někoho, kdo pojal celou řadu věd nebo přinejmenším vědeckých myšlenek.

Myšlenkové kombinace, které vytváří, jsou někdy přímo oslnivé. Spengler je na nej vyšší míru tím, co lze ve střední Evropě, nikoli ve Francii, ale ve střední Evropě, nazývat duchaplným člověkem. Pro západně-francouzskou duchaplnost jsou ovšem myšlenky, s nimiž Spengler přichází, příliš těžké a příliš hutné. Ale jak říkám, ve střeoevropském smyslu může být naprosto považován za duchaplného myslitele. Nemůžeme ho ovšem nazvat jaksi elegantním myslitelem v tom nejlepší slova smyslu, neboť přes všechnu duchaplnost má v sobě háv jeho myšlenek něco hrozně pedantského. A na různých místech dokonce můžeme vidět, jak z větných sítí tohoto duchaplného muže koukají oka silně zpátečnická. V jeho myšlenkách samotných je však každopádně cosi hrubého.

To jsou ovšem spíše, abych tak řekl, estetické postřehy k jeho myšlenkám. Důležité je ale to, že tu před námi stojí osobnost, která sice má myšlenky, a to myšlenky aktuální,

*Spenglerov
a
duchaplnos
t*

*myšlení
a život*

ale o veškerém myšlení vlastně nemá naprosto žádné mínění. Oswald Spengler totiž pro skutečné dění ve světě nepovažuje za rozhodující to, co pochází z myšlení, nýbrž za rozhodující považuje více či méně instinktivní životní podněty. Myšlení se tak u něj stále, abych tak řekl, vznáší nad životem jako cosi luxusního a myslitelé jsou u něj lidé, kteří přemýšlejí o životě; avšak z toho, k čemu svým přemýšlením dospějí, nemůže nic vplývat do života. Život je prostě už tu, když přijdou myslitelé, aby o něm přemýšleli.

A přitom je tomu skutečně tak, že musíme říci: Ve světovém dějinném okamžiku, v němž myslitel se značnou univerzálností zvládne zvláštní formu současného myšlení, v témže okamžiku tento myslitel vnímá myšlenky vlastně jako sterilní, jako neplodné. Obrací se k něčemu jinému než k těmto neplodným myšlenkám; obrací se k tomu, co vyvěrá v instinktivním životě a z tohoto hlediska, které se mu takto naskýtá, vidí současnou civilizaci.

Vidí ji v podstatě tak, že říká: To, co tato současná situace vytvořila, všude podléhá zániku. Lze jen doufat, že jednou se opět z toho, čemu Spengler říká „krev“, vynoří něco instinktivního, něco, co nepodlehne osudu současné civilizace, ba že tuto civilizaci rozbije na padrť a na její místo dosadí široce pojatou moc, vzešlou pouze z instinktivnosti. Oswald Spengler vidí, jak se lidé novější civilizace pozvolna stali otroky strojového života. Nevidí však, jak se v rámci tohoto strojového života, v rámci techniky jako takové - protože oproti duchovnu je v podstatě prázdná - se může právě jako reakce dostavit zážitek lidské svobody. O tom nemá ani ponětí. A proč o tom nemá ponětí?

Inu, podívejte, posledně jsem spíše, abych tak řekl, v legraci poukázal na to, že Spengler říká: Státník, praktik, obchodník atd., ti všichni jednají na základě jiných impulzů než toho, co si lze podrobit v myšlení. - V legraci jsem řekl: Oswald

Spengler si patrně nikdy nevšiml, že existují také zpovědníci a podobné vztahy. Oswald Spengler také náležitě nepozoroval nic jiného, oproti čemu je vztah ke zpovědníkovi jen vedlejší, dekadentní stránkou světových dějin.

Vrátíme-li se ve vývoji lidstva, všude zjistíme, že takzvaní lidé činu, lidé, kteří ve světě navenek něco činí, se obracejí v pozdějších dobách na věštírny a v dřívějších dobách na to, co lze v mystériích rozpoznat jako úradky duchovního světa. Stačí se podívat na starší egyptskou kulturu, jak ti, kdo se v mystériích dozvídali úradky duchovního světa, přenášeli to, co získávali duchovním způsobem, na ty, kteří se chtěli a měli stát lidmi činu. Takže vrátíme-li se ve vývoji lidstva, přijdeme na to, že právě z duchovního světa (a ne z krve, neboť celá tahle teorie krve je tak mysticky mlhavá, jak jen může být), že tedy nikoli z temné hlubiny krve, ale z ducha byly čerpány impulzy, které pak vstupovaly do pozemských činů.

Tito takzvaní lidé činu byli v jistém smyslu nástroji pro velké duchovní tvůrčí činy, jejichž směřování lidé poznávali v duchovním bádání mystérií. Dozvuky mystérií, abych tak řekl, vidíme působit všude v řeckých a římských dějinách; vidíme je však působit také ještě v prvních dobách středověku.

Upozornil jsem vás na to, že například pověsti o Lohengrinovi porozumíme v podstatě jenom tehdy, dokážeme-li ji sledovat z vnějšího fyzického světa zpět do grálského hradu raného, respektive středního středověku.

Je to tedy naprosté zneuznání skutečného průběhu vývoje lidstva, jestliže se Oswald Spengler domnívá, že světodějně události vyrůstají jaksi z krve a že při nich nehraje žádnou roli to, co do člověka vstupuje v podobě myšlenek.

Vrátíme-li se do starších dob, zjistíme, že lidé, pokud chtěli něco vykonat, byli velkou měrou závislí na bádání v duchovním světě. Tehdy musely být, můžeme-li to tak vyjádřit, vybádány záměry bohů. A tento vztah závislosti lidí vůči bohům,

který vidíme, znamenal ve starších dobách jejich nesvobodu. Myšlenky lidí byly vesměs zaměřeny na to, že se k nim přistupovalo jako k nádobám, do nichž bohové vlévají své substance, duchovní substance, pod jejichž vlivem lidé jednali.

myšlenk Aby se lidé mohli osvobodit, muselo přestat toto vlévání
Y substancí do lidských myšlenek ze strany bohů. Lidské
jako myšlenky se tím víc a víc stávaly obrazy. Dřívější myšlenky
obrazy lidstva byly mnohem, mnohem více realitami. A to, co Oswald Spengler připisuje krvi, jsou reality, spočívající v myšlenkách dřívějšího lidstva, substance, které prostřednictvím lidí působily ještě v období středověku.

Pak nastoupila novější doba a lidské myšlenky ztratily svůj božský, substanciální obsah. Lidské myšlenky se staly pouhými abstraktními myšlenkovými obrazy. Jen ty však nejsou naléhavé a nutkavé. Jen díky životu v takových myšlenkových obrazech se člověk může osvobodit.

obrazy V pozdějších staletích, až do století 20., člověk ovšem v
nemoho sobě stěží nacházel něco jiného než organickou vlohu k
u tomu, aby utvářel takové myšlenkové obrazy. Byla to
nuti výchova lidstva ke svobodě. Na rozdíl od dřívější doby člověk už neměl atavistické imaginace či inspirace, měl jenom myšlenkové obrazy. V těchto myšlenkových obrazech se mohl čím dál víc osvobozovat, protože obrazy nemohou nutit. Máme-li v obrazech mravní impulzy, pak již tyto mravní impulzy nejsou nutkavé, jaké byly, když spočívaly v dřívější myšlenkové substanci. Tenkrát zkrátka na člověka působily jako přírodní síly. Novější myšlenkové obrazy už jako přírodní síly nepůsobí. Aby vůbec měly obsah, člověk si je proto na jedné straně musel naplnit tím, co přírodní poznání ví na základě pouhého smyslového pozorování. Proto se dospělo k vědě založené na smyslovém pozorování, která myšlenky naplňovala zvenčí; zevnitř se však tyto myšlenky chtěly něčím naplňovat čím dál méně. Pokud tedy lidé chtěli vůbec ještě mít naplněné myšlenky,

hat po starých tradicích, jak tomu bylo v mezitím již tradičních náboženských vyznáních, nebo též v mezitím již tradičních tajných společnostech různého druhu, které vzkvátaly po celé Zemi. Velká spousta lidí byla sdružena v nejrůznějších náboženských vyznáních, kde jim bylo předloženo něco, co svým obsahem pocházelo ze starších dob, kdy určitý obsah byl ještě dán myšlenkám. Nebo se v tajných společnostech rozvíjelo kultickým nebo jiným způsobem zase to, co pocházelo na základě tradice víceméně ze starých dob. Myšlenky se zvenčí plnily starými impulzy, jež se staly dogmatickou tradicí.

Od 16. století až do poslední třetiny 19. století to také skutečně muselo nastat, neboť v celém civilizovaném světě tu v lidské spolupráci dosud vládl duchovní princip, který můžeme, chceme-li použít toto pradávné jméno, nazývat principem archanděla Gabriela; tedy oné bytosti (je to pouze terminologie, chci ovšem poukázat na duchovní moc), která v moderní civilizaci byt' nevědomě působila v lidských duších. Lidé sami vnitřně žádný obsah neměli a do svého duchovně-duševního života pouze přijímali obsah tradiční. V důsledku toho by však vůbec nemohli pocítit, že jsou přítomni při tomto duchovním obsahu.

Prvním, kdo pocítil tuto nepřítomnost při duchovním obsahu, ačkoli nemohl dospět k prožitku nové duchovnosti, byl vlastně Friedrich Nietzsche. Pokud se týká duchovně-duševního obsahu, se mu proto jakýkoli impulz v podstatě ztratil a on pak hledal pokud možno neurčité impulzy, impulzy moci a podobně.

Lidé totiž nepotřebují jen duchovní obsah, který pojmu abstraktními myšlenkami, nýbrž potřebují vnitřní proteplení, které u tohoto duchovního obsahu může nastat. Toto vnitřní proteplení je něčím neobyčejně důležitým. Pro široké obyvatelstvo bylo vnitřního proteplení dosahováno různými kultickými a podobnými úkony, vykonávanými v rámci

*princip
archanděl
a
Gabriela*

náboženských vyznání. Také ve společnostech svobodných zednářů nebo jiných tajných spolcích novější doby bylo do duší vléváno toto teplo.

parazitující
elementární
bytosti V této Gabrielově době to bylo možné proto, že všude na Zemi se nacházely elementární bytosti, které tu zůstaly ještě ze středověku. Čím více se ale blížilo 19. století, a zvláště pak ve století 20., tím nemožnější bylo pro tyto elementární bytosti, které spočívaly ve všech přírodních jevech, aby jaksi parazitovaly v lidském sociálním životě. V nevědomí zde mnohé skutečnosti působily proti tomu, a to právě v novější době.

Podívejte, když v takovýchto tajných spolcích byly podle staré tradice (je neuvěřitelné, jak údajně „starobylé“ a „posvátné“ jsou všechny tyto kulty tajných společností) konány kulty nebo dávana ponaučení, když zde bylo rozvíjeno to, co bylo vyzvednuto jako již nesrozumitelný dozvuk starých mystérií, tak to jistým elementárním bytostem velice vyhovovalo. Jestliže totiž lidé všelicos vykonávali, řekněme, jestliže seděli při nějaké mši, která byla celebrována, a ničemu z toho již nerozuměli, pak před sebou měli něco nesmírně moudrého: byli při tom, ničemu sice nerozuměli, ale jejich porozumění bylo možné. Pak se dostavily ony elementární bytosti, a jestliže lidé o mši nepřemýšleli, přemýšlely tyto bytosti lidským rozumem, který lidé nepoužívali.

dnešní
odpor k
myšlení Lidé čím dál víc rozvíjeli svobodný rozum, ale nepoužívali ho. Raději se posadili a nechávali si něco tradičního předvádět. A nepřemýšleli. Dodnes je tomu tak (i když se dnes poměry naprosto mění), že dnešní lidé by mohli nesmírně mnoho myslet, kdyby chtěli používat svůj rozum. Oni to však nemají rádi, nedělají to, mají odpor k bystrému myšlení. Říkají s oblibou: Ach, to je namáhavé, to je abstraktní, při tom se musí vnitřně pracovat!

Kdyby lidé myšlení milovali, nevydávali by se dnes tak rádi na všechna možná ňlmová představení a podobně, neboť při

nich nemohou a nepotřebují myslet, při nich to všechno běží samovolně. Ta maličká troška, kterou by člověk měl ještě myslet, ta se napíše na veliké tabule a lze si ji přečíst. Je tomu tak, že během novější doby se pozvolna a postupně vytvořila tato nesympatie k vnitřně aktivnímu myšlení. Lidé si téměř docela odvykli myslet. Když se někde přednáší, aniž se promítají snímky, a kdy by se při tom mělo trochu myslet, lidé dávají přece jen víceméně přednost tomu, že maličko spí. Možná se na tu přednášku nakonec vypraví, ale pak tam spí, protože aktivní myšlení není něčím, co by se dnes těšilo nějaké mimořádné oblibě.

Právě této po staletí trvající neochotě myslet se přizpůsobilo všelicos, co bylo vykonáváno v těch či oněch tajných společnostech. A takové elementární bytosti, které tu ještě byly, které se s lidmi stýkaly ještě v první polovině středověku, kdy se ještě prováděly dokonce i laboratorní pokusy, alchymistické pokusy, při nichž lidé zcela vědomě mysleli na to, jak při nich spolupůsobí duchovní bytosti - tyto duchovní bytosti tu zůstaly, všude tu byly.

A proč by nevyužily dobré příležitosti! V nejnovější civilizaci lidé pozvolna získali mozek, který dokázal dobře myslet, avšak myslet nechtěl. A tak k nim přistoupily tyto elementární bytosti a pomyslely si: Když lidé sami svůj mozek nepoužívají, můžeme ho používat my. A v tajných spolcích, které mílovaly jen tradice a na povrch vynášely pořád jen to staré, tomu bylo tak, že tyto elementární bytosti přistoupily k lidem a jejich mozky používaly k myšlení. Elementárními bytostmi tak bylo od 16. století používáno neobyčejně velké množství mozkové hmoty.

Bez lidského přičinění se tak ve vývoji lidstva objevilo mnoho věcí, i dobrých nápadů, zejména takových, které se týkaly lidského soužití.

Když se podíváte, jak tomu bylo u lidí, kteří si v této době chtěli udělat trochu jasno o civilizaci, zjistíte, že se pro ně stalo

velkou otázkou: Co to tu vlastně působí od člověka k člověku? Lidé by měli myslet, ale nemyslí. Co to tu tedy působí od člověka k člověku?

„*Vilém Meister*“ To byla například velká otázka pro Goetha. A na základě této nálady napsal svého *Viléma Meistera*. Všude jste v něm vedeni k všelijakým temným společenským souvislostem, které zůstávají člověku nevědomé, které tu však působí a které ten či onen člověk zpola vědomě zachycuje a nese dál. Jsou sprádaná všelijaká vlákna. Goethe se pokouší taková vlákna najít. Po takových vláknecích pátrá. A když se mu je podařilo najít, chtěl je ztvárnit v románové kompozici svého *Viléma Meistera*.

sledování nevědomých vláken To bylo ovšem něco, co se pak ve střední Evropě odehrávalo v celém 19. století. Kdyby dnes lidé byli ochotni setrvat u nějaké knihy déle než mezi dvěma jídlý - je to samozřejmě řečeno obrazně, většina lidí totiž mezi dvěma jídlý dočte do třetiny a usne; mezi dalšími dvěma jídlý si přečtou druhou třetinu, a poslední třetinu mezi dalšími dvěma jídlý, a tím se to, není -liž pravda, poněkud roztrhne - pro lidi by ale přece jen bylo dobré, kdyby je podnítily k přemýšlení dokonce i povídky a romány, které mohou číst mezi dvěma jídlý nebo mezi dvěma zastávkami vlaku. To od dnešní doby nemůžeme požadovat, ale kdybyste se podívali, jak například Karl Gutzkow ve své knize *Čaroděj z Říma* a v *Rytířích ducha* hledal takové souvislosti, když si vezmete ona neobyčejně sociální propojení, jak je ve svých románech hledala George Sandová, pak si všude můžete všimnout, že v 19. století existují taková vlákna, která pocházejí od neurčitých mocností a působí v nevědomí; že je autoři sledují a že při tom jsou nejrůznějším způsobem na naprosto správné stopě, tak jako George Sandová.

konec parazitování bytostí V poslední třetině 19. století se však situace zvolna změnila a tyto elementární bytosti, které myslely lidským mozkiem, a pak se zmocňovaly lidských myslí a když v 19. století způsobovaly sociální souvislosti, vlastně sprádaly tato

bytosti toho měly konečné dost. Splnily svůj historický úkol, nebo lépe řečeno, uspokojily svou historickou potřebu. A hlavně nastalo něco jiného, co jim bránilo pokračovat v tomto způsobu parazitické činnosti. Tato činnost probíhala dokonce neobyčejně dobře koncem 18. století a potom především v 19. století; postupně se však tyto elementární bytosti čím dál méně domáhaly svého práva. A to proto, že z duchovního světa sestupovalo na fyzickou pláň víc a víc duší s velkým očekáváním vůči pozemskému životu.

Není-liž pravda, když byli lidé, poté co byli malými dětmi a křičeli a capali, v novější době prabídně vychováni, neuvědomovali si, že než sestoupili, byli vyzbrojeni neobyčejně velkým očekáváním. V emocích a v celém duševním uzpůsobení to však dál žilo a žije to dodnes. Lidské duše v podstatě sestupují do fyzického světa s neobyčejně silnými očekáváním. A z toho také pramení zklamání, které již delší čas prožívá nevědomá část duše dětí, protože tato očekávání prostě nejsou uspokojována/

Vybraní duchové, kteří měli zvláště silné očekávání, než sestoupili na fyzickou pláň, to byli například ti, kdo si tuto fyzickou pláň obhlédli a viděli, že jejich očekávání tu nejsou uspokojována, a tak psali utopie o tom, jaké by to mělo být, jak by se to dalo udělat.

A bylo by neobyčejně zajímavé studovat, jak duše velkých utopistů (ale i duše těch menších a také duše lidí více či méně podivínských, kteří vymysleli všelicos, co ani nelze nazvat utopií, co ale prozrazuje neobyčejně mnoho dobré vůle, aby byl lidem vytvořen ráj na zemi), které tu sestupovaly z duchovních světů, byly s ohledem na vstup do fyzického života při narození vlastně uzpůsobeny s ohledem na svůj vstup na fyzickou pozemskou pláň.

Tento očekáváním naplněný sestup však způsobuje trýzeň bytostem, které mají používat mozek těchto lidí, naplněných očekáváním. Používání lidského mozku se jim nedaří, přicházejí-li lidé s takovým očekáváním. Až do 18. století lidé sestupovali s mnohem menšími očekáváním. Používání jejich mozku jinými bytostmi, které nejsou lidského druhu, tehdy probíhalo hladce. Ale když nastala právě poslední třetina 19. století, začalo být bytostem, které tento lidský mozek měly používat, velice horko u lidí sestupujících s očekáváním, která vedla k podvědomým emocím. A to pak tyto duchovní bytosti cítily, když chtěly používat lidské mozky. Proto už to nedělají.

V lidstvu moderní civilizace se tak v nejšířším rozsahu šíří jistá nálada, a to ta, že lidé mají myšlenky, avšak potlačují je. Mozek byl zvolna ničen, zvláště u vyšších stavů, potlačováním myšlenek. Jiné bytosti nelidského druhu, které se těchto myšlenek zmocňovaly, už nepřicházejí.

lidé nevědí, Lidé nyní sice mají myšlenky, ale nevědí, co si s nimi
co počít s počít. A nejvýznamnějším představitelem tohoto druhu
myšlenkami lidí, kteří nevědí, co si počít se svými myšlenkami, je právě Oswald Spengler. Od ostatních se liší tím, že ti ostatní (jak to jen vyjádřit, abychom nebudili příliš velké rozhořčení, až se tyto věci, jak tomu vždycky bývá, budou zase vyprávět někde venku), musíme nejspíš říci, že ti ostatní naprosto zanedbávají svůj mozek již v raných letech svého života, takže je pak způsobilý k tomu, aby v něm myšlenky mizely. Spengler se od ostatních liší tím, že si mozek uchoval svěžejší, takže není tak pustý a ne- utápí se stále jen v sobě, nezabývá se stále jen sám sebou.

„sulcovatění, Není-liž pravda, velká část lidstva dnes vnitřně (mám-li
mozku použít jeden středoevropský výraz, kterému možná mnozí neporozumí) sukovatí¹. Sulc je něco, co se dělá na

¹ Tzn. rosolovatí; v něm. orig. *versulzen*, což je specificky rakouský

z různých zabijačkových produktů, které se nedají použít k ničemu jinému a které se míchají také s rosolovitými částmi, jež se rovněž nedají použít k ničemu jinému, dokonce ani na želé; to se pak použije na sulc, že ano. - A řekl bych, že za nejrůznějších matoucích vlivů ve výchově mozek většiny lidí takto sukovatí. Lidé za to ovšem nemohou a není to míněno jako výčitka, ale dokonce spíš jako omluva; člověk má se zesulcova- tělymi mozky velký soucit.

Mám tedy na mysli, že když lidé jsou pak takoví, že mají jen tu jednu myšlenku a nevědí, co si mají sami se sebou počít a jsou sami do sebe jakoby spatlaní, stlačení, zesulcovatění, se tyto myšlenky mohou velice hezky ponořit do těchto mozkových podsvětí a odsud pak dále do nižších oblastí lidské ústrojnosti atd.

Tak tomu ovšem není u lidí, jako je Oswald Spengler. Tito lidé dokážou vytvářet myšlenky. Díky tomu je Spengler duchaplný člověk, který má myšlenky. Avšak tyto myšlenky, které člověk může mít, se něčím stanou teprve tehdy, dostanou-li duchovní obsah. K tomu je nutný duchovní obsah, který chce dát anthroposofie; jinak má člověk myšlenky, ale neví, co si s nimi počít. Se Spenglerovými myšlenkami je tomu skutečně jako, skoro bych řekl (člověka napadá nemožný obraz) jako u muže, který si obstaral všelijaké nádherné šaty u příležitosti budoucího sňatku s příslušnou dámou, ne tedy pro sebe, ale pro tu dámu, a teď mu ta dáma před svatbou uteče a on má všechny ty šaty, ale nemá nikoho, kdo by si je oblékl!

A tak vidíte, jaké tu jsou nádherné myšlenky. Všechny tyhle Spenglerovy myšlenky jsou ušité podle nejmodernějšího vědeckého střihu, ale chybí dáma, která by si je oblékla. Jak jsem řekl před několika týdny, ještě starý Capella měl alespoň poněkud vyzáblou rétoriku, gramatiku a dialektiku. Už sice nebyly tak kypré jako Homérový nebo Pindarovy Múzy, nicméně pořád to ještě bylo sedm svobodných umění, figurujících po

celý středověk; pořád tu byl ještě někdo, komu se ty šaty daly obléknout.

Teď ale přišla doba (a to, co přišlo, bych nazval „spenglerismem“, protože je to skutečně něco významného), kdy takřikajíc vznikly šaty, avšak chybí skutečně jakékoli bytosti, kterým se mají všechny ty nádherné myšlenkové šaty obléknout, a tak tu není ta dáma, není-liž pravda. Šaty jsou tu a Múza nikde! A tak člověk dává najevo, že neví, co si má počít s celým tím šatníkem moderních myšlenek. Myšlení tu naprosto není k tomu, aby nějak zasahovalo do života.

*chybí
duchovní
substanc*

e

Chybí totiž samotná substance, to, co by mělo přijít z duchovního světa. To právě chybí. A tak člověk prohlašuje: Ale co, vždyť je to všechno nesmysl, ty šaty jsou tu jen proto, abychom se na ně dívali. Pověsme je proto raději na stojany a počkejme, až se z mystické neurčitosti vyloupne statná selská holka, která žádné krásné šaty nepotřebuje; ta bude ze své původnosti tím, co člověk může očekávat.

*spenglerism
us*

A tak je na tom i spenglerismus: z neurčitosti, nedefinovanosti, nerozlišenosti očekává impulzy, které nepotřebují myšlenky, a všechny ty myšlenkové šaty věší na stojany, aby tu byly nanejvýš tak na dívání, protože kdyby tu nebyly ani na to dívání, bylo by nepochopitelné, proč Oswald Spengler píše dvě takhle tlusté knihy, které jsou úplně zbytečné. Vždyť co si má člověk počít s dvěma tlustými knihami, jestliže už nemá existovat myšlení? Spengler ovšem nedává příležitost k tomu, abychom podlešli sentimentu, jinak by leccos bylo poněkud zábavné. Tady musí přijít cízar! Moderní cízar je však ten, který si obstará co nejvíc peněz a shromáždí všechny možné inženýry, kteří se na základě ducha stali otroky techniky - a na penězích nesených krvi, respektive na krvi nesené penězi založí moderní cízarismus. Myšlení při tom nemá vůbec žádný význam, sedí si kdesi vzadu a zabývá se všelijakými myšlenkami.

Tu ale, není-liž pravda, ten dobrák napíše dvě tlusté knihy, ve kterých jsou velice hezké myšlenky, jenomže jsou absolutně zbytečné. Nedá se s nimi v této věci vůbec nic počít. Bylo by mnohem rozumnější, kdyby Oswald Spengler všechn ten papír použil, řekněme, k tomu, aby vymyslel recept, podle kterého ve světě mohou vzniknout ty nejpříznivější směsi krve a podobně. To by bylo to, co by se podle jeho názoru mělo udělat.

To, co by se mělo udělat, se vůbec neshoduje s tím, co hájí ve svých knihách. Když člověk ty knihy čte, má pocit: inu, tenhle chlapík má co říci, ví, jaký je zánik Západu, neboť celou tuhle náladu zániku dočista sežral; sám je jí úplně plný. Kdybychom chtěli zánik Západu urychlit, nemohli bychom udělat nic lepšího než jmenovat Oswalda Spenglera hlavním velitelem, ba přímo vůdcem tohoto zániku. Tomu všemu on totiž rozumí, vnitřně duchovně je naprosto téhož kalibru. A tak je neobyčejně reprezentativní pro svoji dobu. Zjišťuje, že celá moderní civilizace podléhá zkáze. Inu, budou-li všichni postupovat jako on, jistě také zkáze podlehne. Musí tedy být pravdou to, co píše. Já se domnívám, že to má nesmírnou vnitřní pravdivost.

Tak se věci mají. A člověk, který stojí na půdě anthroposofie, by vlastně měl zbystřit, setká-li se s takovým duchem, jako je Oswald Spengler. Neboť brát vážně ducha, brát vážně spirituální život, to je právě to, co anthroposofie chce. V anthroposofii opravdu nejde o to, zda se vezmou ta či ona dogmata, ale o to, abychom tento duchovní život, substanciální duchovní život brali skutečně vážně, naprosto vážně, a aby nás to probouzelo.

Podívejte, je velmi zajímavé, že Oswald Spengler říká: Při myšlení člověk bdí (to nemůže popřít), ale to, co je účinné, pochází ze spánku a je to obsaženo v rostlinnosti nacházející se v člověku. To, co je v člověku rostlinného charakteru, člověk

*Spengler
jako
vůdce
zániku*

*brát
vážně
ducha*

vytváří živým způsobem - spánek, to je to živé. Bdění vytváří myšlenky, s bděním jsou však dána jen vnitřní napětí.

A tak to skutečně dospělo tak daleko, že jeden z nejduchaplnějších lidí současnosti zhruba naznačuje: To, co dělám, do mě musí být vsazeno, když spím, a vlastně vůbec není nutné, abych se probudil. Že se probudím, je luxus, naprostý luxus. Vlastně by stačilo, kdybych jen tak chodil a prostě vykonával to, co mě ve spánku napadá, abych to vykonával také ve spánku. Vlastně bych musel žít jako náměsíčný. A je luxus, jestliže chodím po světě jako náměsíčný a mám tady na krku hlavu, která si ustavičně dopřává tento luxus a o celé té věci přemýšlí. K čemu to? K čemu bdít?

To je ovšem určitá nálada. A Spengler tuto náladu v podstatě velmi jasně vyjadřuje: Moderní člověk prostě nemiluje bdění! Ba, objevuje se tu mnoho takových obrazů! Mohli bychom říci: Když se v počátcích Anthroposofické společnosti konala nějaká přednáška, seděli v předních řadách vždycky také lidé, kteří dokonce i navenek tak trochu předstírali spánek, aby v auditoriu bylo vidět skutečnou účast, aby byli vidět skutečně oddaní účastníci. Spánek, to je něco neobyčejně oblíbeného, že ano. Ovšem většina lidí to provádí v tichosti; v situacích, o kterých jsem se zmínil, byli lidé v tomto ohledu způsobilí. Pokud se zrovna neozývají zvláštní chrápané zvuky, bývají při tom lidé způsobilí, není-liž pravda, přinejmenším tedy tiší. Ovšem Spengler, to je zvláštní člověk: dělá rámus při tom, při čem bývají ostatní tiše. Ostatní spí, ale Spengler říká: Musíme spát, nesmíme být vzhůru. - A celé své vědění používá k tomu, aby pronášel zcela adekvátní řeč za spánek!

To je ovšem skutečnost, u níž musíme dávat pozor. Nemusíme dělat rámus, jako Spengler, ale měli bychom se na to podívat a přijít pak na to, že je nutné porozumět bdění, že je nutné stále více procítat, což má být dáno právě díky něčemu takovému, jako jsou spirituální impulzy anthroposohie.

*zamilovat
si bdění*

Je nutné, a musím to znovu a znovu zdůrazňovat, abychom si bdění, skutečné, nejnítěrnější duševní bdění pozvolna zamilovali. Také proto je Dornach vnímaný jako velmi nesympatický, protože chce podněcovat k bdění, nikoli ke spaní, a protože chce brát bdění zcela vážně, že do všeho skutečně chce vlévat bdělost: bdělost do umění, bdělost do sociálního života, bdělost především do poznání, bdělost do celé životní praxe, do všeho, čemu je vůbec lidský život nakloněn.

Skutečně je nutné, abychom na takovéto věci tu a tam upozornili. Alespoň v okamžicích, jako je tento, kdy jsme se opět sešli, abychom na malou chvíli tyto přednášky přerušili až do mého návratu z oxfordského kurzu, alespoň při takovýchto příležitostech musíme, jako již tolikrát, poukázat na to, že právě mezi námi se musí prosadit jistá náchylnost k tomuto bdění, k přijímání toho, co přináší anthroposofie, aby to bylo směřováno k lidskému bdění. Neboť to je něco, co potřebujeme ve všech oblastech: skutečnou bdělost.

*rámusil
Spengle
r*

Bdělosti ovšem nelze dosáhnout bez úsilí a píle. Neprosadí- -li se zájem o tuto bdělost, o kterou v podstatě usiluje anthroposofie, budeme možná pořádat ještě další kongresy, možná budeme dál dokonce velice hezky chodit jako náměsíční, ale neprocitneme a budeme dál spát spolu s ostatními spícími lidmi současné civilizace. A náležitě nepochopíme ani takové významné symptomy, které se objeví, jako tohoto rámusila požadujícího v lidském vývoji spánek, tohoto Oswalda Speng- lera, neboť je to rámusil hřímající za spánek. Je to člověk, který vlastně neustále popírá, že sám bdí, a volá při tom po spánku. Je to ovšem velmi neklidný spánek. Strašlivě sebou při něm hází a dělá ze spánku hrozný kravál. V jednom kuse mluví ze spaní, dokonce velice hezky, ovšem mluvit ze spaní přece jen není to pravé. Lidstvo se musí probudit.

*lidstvo
se musí
probudit*

A právě tomu bychom se mohli od Spenglera naučit, že se lidstvo musí probudit. Jinak to půjde pořád dál, jinak se bude

objevovat čím dál víc lidí, kteří vlastně mluví ze spaní a kteří ze spaní říkají překrásné věci. Pro další vývoj lidstva z toho však nic nevzejde. Vzešlo by z toho jenom to, že bychom pořád dál rozvíjeli naši západní kulturu s jejím americkým přívěskem, dál a dál k těmhle lazaretům, ve kterých lidé už nechtějí vstávat a pořád by jen spali, a ve kterých mluví ze spaní, pronášejí překrásné proslovy, jež pak ostatní obdivují; jenže tento obdiv je pak také jenom spánkem. To, co obdivuje, spí, a spí i to, co je obdivováno.

*osvěžující
anthroposofi
e*

Je tedy naprosto nutné, abychom si tuto nezbytnost procitnutí uvědomili. V rámci Anthroposofické společnosti by to skutečně mělo být vnímáno jako její nejintimnější program: Probuďme se! Potom uvidíme mnoho lidí chodit úplně jinak, i mezi anthroposofy, kdyby chtěli být úplně, úplně bdělí, bdělí a svěží. Člověk takový skutečně může být, neboť anthroposofie může osvěžovat. Vnímejte jen, jak anthroposofie dokáže osvěžovat a jak vůbec není způsobila k tomu, aby se člověk převaloval v posteli a mluvil ze spaní. Jak se může osvěžit, pojme-li anthroposofii v její podstatě, jak se může osvěžit ve všech oblastech, v oblasti umění, náboženství i vědy, v oblasti veškeré životní praxe.

*překonání
spenglerism
us*

Právě po dobu, kdy nebudeme spolu, zkuste přemýšlet o tom, jak si vzájemně pomáhat v rozumném probouzení se, v překonávání spenglerismu. Vyspenglerujte spolu něco lepšího, než dokáže vyspenglerovat Oswald Spengler; vyspenglerujte něco, co může působit do budoucnosti - zatímco Spengler svým spenglerováním uskutečňuje leda tak zánik Západu.

Dornach, 9. srpna 1922

GA 214

Rudolf Steiner